

Ι. Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1. Από τη Ρώμη στη Νέα Ρώμη

Ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Α΄, γνωστός ως Άγιος ή Μέγας Κωνσταντίνος, μετά τη νίκη του επί του Λικίνιου το 324 μ.Χ. κυβέρνησε τη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία ως μονοκράτορας μέχρι το 337 μ.Χ. Ο Κωνσταντίνος πήρε μία σειρά από πολιτικές, διοικητικές και οικονομικές αποφάσεις με σκοπό να ενισχύσει την αυτοκρατορική εξουσία και να δημιουργήσει ένα ενιαίο και ισχυρό κράτος.

Έτσι, στον τομέα της θρησκείας αναγνώρισε στους χριστιανούς το δικαίωμα να ασκούν τη λατρεία τους, στον τομέα της διοίκησης θέσπισε τον διαχωρισμό ανάμεσα στην πολιτική και στρατιωτική εξουσία, ενώ για να ενισχύσει την οικονομία έκοψε και κυκλοφόρησε ένα χρυσό νόμισμα με ισχυρή αξία. Η σημαντικότερη, όμως, απόφαση του Κωνσταντίνου ήταν να ιδρύσει ένα νέο διοικητικό κέντρο, μία νέα πόλη στην Ανατολή και συγκεκριμένα στη θέση του αρχαίου Βυζαντίου. Η Κωνσταντινούπολη, η οποία πήρε το όνομά της από τον ιδρυτή της, έγινε η νέα πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας και εγκαινιάστηκε τον Μάιο του 330 μ.Χ. Από το νέο αυτό διοικητικό κέντρο θα προκύψει στη συνέχεια το Βυζάντιο ή Βυζαντινή Αυτοκρατορία, δηλαδή η εκχριστιανισμένη και εξελληνισμένη Ρωμαϊκή ανατολική αυτοκρατορία με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη.

Η νέα αυτοκρατορική πρωτεύουσα ονομάστηκε επίσης Νέα Ρώμη, δηλώνοντας έτσι τη σχέση που είχε η Κωνσταντινούπολη με την παλιά πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας, τη Ρώμη. Ο Κωνσταντίνος επέλεξε να χτίσει την καινούργια πόλη με τρόπο που να θυμίζει σε μεγάλο βαθμό τη Ρώμη. Έτσι έχτισε τείχη, επιβλητικές λεωφόρους, λουτρά, πλατείες (με πιο γνωστή πλατεία το φόρουμ του Κωνσταντίνου) και άλλα λαμπρά δημόσια κτίρια όπως το Ιερόν Παλάτιον και τη Σύγκλητο, που στόλιζαν και ομόρφαιναν τη νέα πρωτεύουσα. Σταδιακά οικοδομήθηκαν αρκετές εκκλησίες που έδωσαν στην Κωνσταντινούπολη χαρακτήρα χριστιανικής πόλης. Οι κάτοικοι του Βυζαντίου θεωρώντας το κράτος τους συνέχεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας ονόμαζαν τους εαυτούς τους Ρωμαίους ή Ρωμιούς και όχι Βυζαντινούς. Στην πραγματικότητα οι όροι Βυζαντινός και Βυζαντινή Αυτοκρατορία, όπως τους ξέρουμε σήμερα, άρχισαν να χρησιμοποιούνται από τους ιστορικούς πολύ αργότερα, δηλαδή από τον 16^ο και 17^ο αιώνα.

Πραγματικά, η απόφαση του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου για μετάθεση της πρωτεύουσας από τη Δύση στην Ανατολή επιβλήθηκε ως αναγκαιότητα για πολιτικούς, στρατιωτικούς και θρησκευτικούς λόγους. Ο Κωνσταντίνος βλέποντας ότι οι Χριστιανοί, στους οποίους βρήκε πολιτική υποστήριξη, αποτελούσαν την μεγαλύτερη πληθυσμιακή ομάδα στην Ανατολή, αποφάσισε να ιδρύσει το νέο διοικητικό κέντρο στην περιοχή του Βυζαντίου. Επίσης, στο ανατολικό τμήμα της αυτοκρατορίας, όπου ιδρύθηκε η νέα πρωτεύουσα, ο πληθυσμός

συνεχώς αυξανόταν και η οικονομία ήταν πιο ανθηρή σε σχέση με το δυτικό τμήμα. Επιπλέον, από την Κωνσταντινούπολη θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν πιο αποτελεσματικά οι επιπτώσεις των θρησκευτικών συγκρούσεων που ταλαιπωρούσαν τις μεγάλες πόλεις στην Ανατολή. Τέλος, από το Βυζάντιο ο Κωνσταντίνος θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τις επιθέσεις των εξωτερικών εχθρών της αυτοκρατορίας, όπως οι Γότθοι στον Δούναβη και οι Πέρσες στον ποταμό Ευφράτη.

Όσον αφορά στη θρησκευτική πολιτική, ο Κωνσταντίνος υποστήριξε έμπρακτα τον χριστιανισμό, λαμβάνοντας υπόψη τη δυναμική του, καθώς οι οπαδοί του αποτελούσαν την πιο μαχητική πληθυσμιακή ομάδα στην Ανατολή. Συγκεκριμένα, το 312 μ.Χ. ο Κωνσταντίνος μετέφερε το μονόγραμμα του Χριστού ή Χριστόγραμμα από τη στρατιωτική σημαία στα νομίσματα διαδίδοντας αυτό το Χριστιανικό σύμβολο σε ολόκληρο το Ρωμαϊκό Κράτος και εξέδωσε νόμους ευνοϊκούς για τους Χριστιανούς. Την επόμενη χρονιά, το 313 μ.Χ., ο Κωνσταντίνος αφού κατάφερε να πείσει τον Λικίνιο, πέτυχε με το Διάταγμα των Μεδιολάνων (το σημερινό Μιλάνο στη βόρεια Ιταλία), την ελεύθερη άσκηση της Χριστιανικής λατρείας και την εξίσωση των δικαιωμάτων των Χριστιανών με αυτά των οπαδών των άλλων θρησκειών της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Στο κείμενο του Διατάγματος ο Κωνσταντίνος ανέφερε τα εξής:

«Όταν εγώ ο Κωνσταντίνος Αύγουστος και εγώ ο Λικίνιος Αύγουστος είχαμε την ευτυχία να συναντηθούμε στα Μεδιόλανα και να συζητήσουμε όλα τα σχετικά με το κοινό συμφέρον και όφελος, κρίναμε ότι [...] πρώτο και κύριο επιβαλλόταν να ρυθμιστεί εκείνο που σχετίζεται με το σεβασμό προς το Θείο, δηλαδή να χορηγήσουμε στους χριστιανούς καθώς και σε όλους τους άλλους την ελευθερία να ακολουθούν οποιαδήποτε θρησκεία επιθυμεί ο καθένας, [...] Κατά συνέπεια αποφασίσαμε να καταργηθούν όλοι οι σχετικοί με τους χριστιανούς προγενέστεροι περιορισμοί [...] και από τώρα και στο εξής όποιος επιθυμεί να ακολουθήσει τη θρησκεία των χριστιανών είναι απεριόριστα ελεύθερος να την ακολουθήσει [...] Παραχωρήσαμε στους εν λόγω χριστιανούς απόλυτη ελευθερία να ασκούν τη λατρεία τους [...] Εφόσον τους παραχωρήσαμε αυτό το δικαίωμα και οι άλλοι ομοίως έχουν, για χάριν της ειρήνης, απόλυτη ελευθερία να εκλέγουν και να τιμούν όποια θρησκεία θέλουν.»¹

Με το Διάταγμα των Μεδιολάνων εξασφαλίστηκε το δικαίωμα της ανεξιθρησκίας και ο Χριστιανισμός έγινε νόμιμη θρησκεία καθώς και ισότιμη με τις υπόλοιπες στην αυτοκρατορία.

Επιπλέον, όταν έμεινε μονοκράτορας, το 324 μ.Χ. ο Κωνσταντίνος συνέβαλε ώστε να σταματήσουν πλήρως οι διωγμοί κατά των χριστιανών. Τέλος, με διάταγμά του το 325 μ.Χ. συγκάλεσε συνέδριο ή συνέλευση των επισκόπων από όλες τις επαρχίες της αυτοκρατορίας στην πόλη Νίκαια της Βιθυνίας στη Μ.Ασία, όπου τα μέλη της Εκκλησίας διατύπωσαν την επίσημη διδασκαλία της Εκκλησίας και καταδίκασαν τις αιρέσεις που είχαν ήδη εμφανιστεί στις μεγάλες πόλεις της Ανατολής. Η σύνοδος αυτή ονομάστηκε Α΄ Οικουμενική Σύνοδος και αποτέλεσε παράδειγμα για τη σύγκληση και άλλων συνόδων στο μέλλον με σκοπό την αποκατάσταση της ειρήνης στην Εκκλησία και στην αυτοκρατορία.

Επομένως, η θρησκευτική πολιτική του Κωνσταντίνου υπήρξε ευνοϊκή προς τον Χριστιανισμό και είχε ως κύριο σκοπό την αποκατάσταση της ειρήνης και της ενότητας στην αυτοκρατορία. Αυτό οδήγησε σε μία πρωτόγνωρη συμμαχία ανάμεσα στην εκκλησία και το κράτος, που παρουσίαζε, σύμφωνα με τον Καραγιαννόπουλο, πλεονεκτήματα και για τα δύο μέρη: *«Το κράτος βρήκε στην εκκλησία τη μεγάλη συνεκτική δύναμη που του ήταν αναγκαία [...] Ακόμη, το κράτος δεχόταν την ηθική υποστήριξη της εκκλησίας σε κάθε του σχεδόν ενέργεια. Από την άλλη μεριά, η εκκλησία έβρισκε πλούσια υλική ενίσχυση από το κράτος και*

¹ Ευσεβίου Καισαρείας, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Lib.X, Cap.5,1-14 (επιλογή); Arnold H.M. Jones, *Constantine and the Conversion of Europe* (Toronto: University of Toronto Press, 1978), σελ.78.

υποστήριξη στις προσπάθειές της για την εξάπλωση του Χριστιανισμού και για την καταπολέμηση των αιρέσεων.»²

Δρ. Κωνσταντίνος Γεωργίου
Σύμβουλος, Εκπαιδευτικός

² Ιωάννης Καραγιαννόπουλος, *Το Βυζαντινό Κράτος* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας, 1996), σελ. 75.